

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบันโครงสร้างประชากรโลกกำลังเปลี่ยนไปในทิศทางที่มีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากอัตราเกิดของประชากรทั่วโลกลดต่ำลง ในขณะที่ผู้คนมีอายุยืนยาวมากขึ้น ส่งผลให้มีแนวโน้มประชากรในหลายประเทศทั่วโลกกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ (UN) คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ.2593 ประชากรโลกจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุสูงถึง 2,000 ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20 ของประชากรโลกทั้งหมด สำหรับประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ไปสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ หรือมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศในปี 2564 โดยในขณะนี้ไทยมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มากถึงร้อยละ 15 หรือมากกว่า 10 ล้านคน และมีแนวโน้มที่จะมีอายุที่ยืนยาวมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ กำลังเผชิญปัญหาผู้เกษียณอายุเตรียมเงินไว้ไม่เพียงพอ ซึ่งประเทศไทยมีแนวโน้มจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เร็วกว่าประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย (ธนาคารออมสิน, 2564: เว็บไซต์)

โดยแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน ระยะที่ 3 (2559-2563) มาตรการที่ 3.1.2 ระบุไว้ว่า สนับสนุนให้มีผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินเพื่อรองรับการเข้าสู่วัยเกษียณ และส่งเสริมระบบบำนาญและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ หลังเกษียณ และได้รับบริการทางการเงินที่เหมาะสมกับความต้องการในวัยเกษียณ รวมถึงการมีระบบบำนาญหรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่ครอบคลุมกำลังแรงงานทั้งประเทศอย่างทั่วถึง โดยผลักดันให้สถาบันการเงินพัฒนาและนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงิน สำหรับรองรับการเข้าสู่วัยเกษียณ ทั้งการออมการลงทุนระยะยาวก่อนเกษียณ และการให้บริการทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การบริหารจัดการการเงิน และการพัฒนา Reverse Mortgage โดยเมื่อ วันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุตามที่กระทรวงการคลังเสนอโดยมีมติให้มีมาตรการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage: RM) มอบหมายให้สถาบันการเงิน เฉพาะกิจนำร่องเพื่อดำเนินการมาตรการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) เพื่อให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปสามารถนำที่อยู่อาศัยที่ตนมีกรรมสิทธิ์และปลอดภาระหนี้มาเปลี่ยนเป็นรายได้ในการดำรงชีพเป็นรายเดือน (ศพาเทพ นิตสิริ, 2558)

ภาครัฐและเอกชนจึงมีการปรับตัวเพื่อเตรียมรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์และบริการเป็นจำนวนมากสำหรับผู้สูงอายุ หนึ่งในนั้นก็คือการบริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์การเงินทางเลือกใหม่สำหรับผู้สูงอายุ โดยสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเป็นสินเชื่อรูปแบบใหม่ โดยการผลักดันของกระทรวงการคลัง และธนาคารแห่งประเทศไทย ปัจจุบันธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ได้เริ่มให้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเป็นการให้สินเชื่อแก่ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ถึง 85 ปี อายุสัญญาสูงสุดไม่เกิน 25 ปี หรืออายุสัญญาที่เหลือ เท่ากับ 85 ลบอายุเริ่มสัญญา เช่น ผู้สูงอายุ 65 ปี อายุสัญญาเท่ากับ 85-65 เท่ากับ 20 ปี ถ้าผู้สูงอายุเสียชีวิตในระหว่างสัญญา 20 ปี กรมสิทธิในที่อยู่อาศัยนี้จะตกเป็นของธนาคาร แต่ถ้าผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวกว่า 85 ปี ผู้สูงอายุยังคงมีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยจนกว่าจะเสียชีวิต กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยนี้จึงจะตกเป็นของธนาคาร หรือเงื่อนไขตามที่ธนาคารกำหนด (ธนาคารออมสิน, 2564: เว็บไซต์)

ในปัจจุบันคนไทยเป็นหนี้เร็วขึ้นและมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถชำระหนี้ได้ตรงเวลา สะท้อนให้เห็นจุดอ่อนในการขาดทักษะทางการเงิน การบริหารจัดการเงิน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็นในการเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินให้แก่ประชาชน โดยได้ส่งเสริมทักษะทางการเงินให้ประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพราะการมีทักษะทางการเงินที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีอย่างยั่งยืน ในสถานการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของทุก ๆ คนคือความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) ดังนั้นการประเมินทักษะทางการเงินของประชาชนในประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยวัดให้เห็นถึงศักยภาพในด้านของการบริหารจัดการการเงินของประชาชน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มและทิศทางในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564ก: เว็บไซต์)

ปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนไปจากที่เคยเป็นครอบครัวขนาดใหญ่กลายเป็นครอบครัวที่มีขนาดเล็กลงและมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ครัวเรือนของคนที่อยู่คนเดียว ครอบครัวข้ามรุ่น หรือครอบครัวแห่งกลางที่ผู้สูงอายุอยู่กับหลานโดยไม่มีคนวัยทำงานอยู่ด้วย ทำให้หลายคนยังมีความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับการวางแผนมรดก คือคิดว่าต้องรวย หรือมีทรัพย์สินมากก่อนจึงจะสามารถวางแผนมรดกได้ ซึ่งนับว่าเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไป เพราะการวางแผนมรดกนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญสำหรับทุกคน ไม่เฉพาะกับคนรวยที่มีทรัพย์สินสมบัติมาก ๆ เท่านั้น การวางแผนมรดกคือการวางแผนที่จะส่งต่อทรัพย์สินไปยังทายาท หรือผู้ที่เจ้าของมรดกต้องการยกให้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เหตุผลสำคัญที่เราต้องมาวางแผนมรดก ได้แก่ เพื่อให้มั่นใจว่าทรัพย์สินของเราจะถูกส่งต่อให้กับทายาทที่เราต้องการมอบให้อย่างถูกต้องและครบถ้วน หากไม่ได้มีการวางแผนมรดกที่ดี อาจทำให้เสียเวลาในการยื่นขอเป็นผู้จัดการมรดก หรืออาจเกิดปัญหาฟ้องร้องแย่งกันเป็น

ผู้จัดการมรดก และอาจทำให้เกิดปัญหาสภาพคล่องในครอบครัวได้ หากเจ้าของมรดกเป็นหัวหน้าหรือ เป็นรายได้หลักของครอบครัว (นิภาพันท์ พุนเสถียรทรัพย์, 2565: เว็บไซต์)

ในต่างประเทศมีการใช้สินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุมานานแล้ว ในขณะที่ในประเทศไทยสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุอยู่ในระยะเริ่มต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความตั้งใจของผู้ใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้คือ

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจทักษะทางการเงิน

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบความตั้งใจในการใช้สินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ ตามลักษณะส่วนบุคคล

1.2.3 เพื่อศึกษาอิทธิพลของ ทักษะทางการเงิน แรงจูงใจในการมอบมรดก และทัศนคติต่อสินเชื่อต่อความตั้งใจในการใช้สินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ

1.3 สมมติฐานการวิจัย

H₁: เพศที่แตกต่างกันมีความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุต่างกัน

H₂: อายุที่แตกต่างกันมีความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุต่างกัน

H₃: สถานภาพที่แตกต่างกันมีความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุต่างกัน

H₄: รายได้ที่แตกต่างกันมีความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุต่างกัน

H₅: ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุต่างกัน

H₆: อาชีพที่แตกต่างกันมีความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุต่างกัน

H₇: อิทธิพลของทักษะทางการเงิน แรงจูงใจในการมอบมรดก ทัศนคติต่อสินเชื่อที่มีต่อความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ

H₈: อิทธิพลของความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน ทัศนคติทางการเงิน แรงจูงใจในการมอบมรดก ทัศนคติต่อสินเชื่อที่มีต่อความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ

H₉: อิทธิพลของความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมการก่อหนี้ พฤติกรรมการออมเงิน พฤติกรรมการใช้จ่าย ทัศนคติทางการเงิน แรงจูงใจในการมอบมรดก ทัศนคติต่อสินเชื่อที่มีต่อความตั้งใจในการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 สถาบันครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจทักษะทางการเงิน สร้างต้นแบบเพื่อเป็นตัวอย่าง หรือปลูกฝังให้เยาวชนได้มี ความรู้ทางการเงิน ทักษะทางการเงิน พฤติกรรมการออมเงิน พฤติกรรมการใช้จ่าย พฤติกรรมการกอบกู้หนี้ที่ถูกต้อง

1.4.2 สถาบันการเงินได้เข้าใจถึงเหตุปัจจัยของการทำให้เกิดความตั้งใจในการใช้สินเชื่อ

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาวิจัยอยู่ในขอบเขตตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ข้างต้นผู้ศึกษาวิจัย จึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีสัญชาติไทยและมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 10% ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน แต่ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวน 4 ช่วงชั้น ได้แก่ช่วงชั้นอายุไม่ถึง 40 ปี 40-49 ปี 50-59 ปี และ 60 ปีขึ้นไป ประมาณช่วงชั้นละ 150 คน และการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (convenient Random sampling) โดยการขอความอนุเคราะห์ลูกค้าที่มาใช้บริการสินเชื่อที่ธนาคารออมสิน สาขาวารินชำราบ และผ่านเว็บไซต์ www.pantip.com Facebook และ Line

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

1.5.2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1) ลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ การศึกษา อาชีพ

2) ทักษะทางการเงิน ประกอบด้วย ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน ทักษะทางการเงิน

3) แรงจูงใจในการมอมรดก

4) ทักษะการตัดสินใจ

1.5.2.2 ตัวแปรตาม คือ ความตั้งใจในการใช้สินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือน มิถุนายน-ตุลาคม 2566

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

คำนิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่

1.6.1 ความตั้งใจ หมายถึง พฤติกรรมที่กระทำโดยมีอิทธิพลมาจากสังคมและปัจจัยการรับรู้
ความมีประโยชน์ ทักษะคิด ความไว้วางใจ เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจใช้บริการ

1.6.2 สินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) หมายถึง สินเชื่อที่ผู้กู้จะต้องมีอายุ
ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป นำที่อยู่อาศัยมาเป็นหลักประกันกับธนาคารและจะได้รับเงินกู้เป็นแบบรายเดือน
ตลอดอายุสัญญาหรือจนกว่าจะบอกเลิกสัญญาเมื่อครบสัญญาแล้วผู้กู้ยังสามารถอยู่อาศัยได้จนกว่าจะ
เสียชีวิต

1.6.3 ความตั้งใจในการใช้สินเชื่อที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ หมายถึง พฤติกรรมที่กระทำโดยมี
อิทธิพลมาจากสังคมและปัจจัยการรับรู้ความมีประโยชน์ ความไว้วางใจ เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิด
ความตั้งใจใช้บริการสินเชื่อที่ผู้กู้จะต้องมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป นำที่อยู่อาศัยมาเป็นหลักประกันกับ
ธนาคารและจะได้รับเงินกู้เป็นแบบรายเดือนตลอดอายุสัญญาหรือจนกว่าจะบอกเลิกสัญญาเมื่อครบ
สัญญาแล้วผู้กู้ยังสามารถอยู่อาศัยได้จนกว่าจะเสียชีวิต

1.6.4 ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ พฤติกรรม
และทัศนคติทางการเงิน ที่ช่วยให้สามารถจัดการข้อมูลและตัดสินใจทางการเงินของตนเองได้อย่างมี
ประสิทธิภาพและสามารถวางแผนทางการเงินได้ดี

1.6.5 ความรู้ หมายถึง ประสบการณ์ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติงาน ผ่าน
กระบวนการคิด วิเคราะห์ จนเกิดความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงาน การตัดสินใจ และ
การแก้ปัญหา

1.6.6 ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการแปลความ ตีความ และทักษะในการเก็บ
รวบรวมข้อมูล จากสื่อหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

1.6.7 พฤติกรรม หมายถึง ปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็น
การแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และการตอบสนองนั้นสามารถเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก
ร่างกาย

1.6.8 แรงจูงใจ หมายถึง กระบวนการภายในจิตใจที่ก่อให้เกิดพลังและการกระทำ ให้สามารถ
ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างตั้งใจ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตนกำหนดไว้

1.6.9 มรดก หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ที่สามารถตกทอดไปถึงทายาทตามกฎหมาย
ของผู้ตายได้

1.6.10 แรงจูงใจ หมายถึง กระบวนการภายในจิตใจที่ก่อให้เกิดพลังและการกระทำ ให้สามารถ
ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างตั้งใจ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตนกำหนดไว้

1.6.11 มรดก หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ที่สามารถตกทอดไปถึงทายาทตามกฎหมายของผู้ตายได้

1.6.12 แรงจูงใจในการมอบมรดก หมายถึง กระบวนการภายในจิตใจที่ก่อให้เกิดพลังและความตั้งใจในการมอบทรัพย์สินของตนให้กับทายาทตามกฎหมายเมื่อได้เสียชีวิตไปแล้ว

1.6.13 ทักษะคดี หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลและออกมาเป็นความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวก ทางลบ และจะส่งผลต่อพฤติกรรมที่จะแสดงออกของบุคคล

1.6.14 สิ้นเชื่อ หมายถึง ความไว้วางใจของบุคคลหนึ่งที่มีต่ออีกบุคคลหนึ่งทำให้เกิดการกู้ยืมเงินหรือซื้อสินค้าที่เป็นเงินเชื่อโดยมีสัญญาว่าจะชำระหนี้ในอนาคต

1.6.15 ทักษะคดีต่อสิ้นเชื่อ หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลที่ผ่านมาและออกมาเป็นความรู้สึก พฤติกรรมที่จะแสดงความไว้วางใจของบุคคลหนึ่งที่มีต่ออีกบุคคลหนึ่งทำให้เกิดการกู้ยืมเงินหรือซื้อสินค้าที่เป็นเงินเชื่อโดยมีสัญญาว่าจะชำระหนี้ในอนาคต